

مجله علمی پژوهشی «پژوهش‌های برنامه‌درسی»
انجمن مطالعات برنامه‌درسی ایران
دوره هشتم، شماره اول، پیاپی ۱۵، بهار و تابستان ۱۳۹۷
صفحه‌های ۱۲۳-۱۵۰

شناسایی و اولویت بندی نیازهای آموزشی سوادآموزان تحت پوشش نهضت سوادآموزی استان فارس - رویکرد ترکیبی*

دکتر عباس قلتاش** سیده گل افروز رضائی*** دکتر رحیم زارع****

چکیده

در این پژوهش تلاش شد به شناسایی و اولویت بندی نیازهای آموزشی سوادآموزان تحت پوشش نهضت سوادآموزی استان فارس با یک رویکرد ترکیبی پرداخته شود. از این رو، از روش پژوهش آمیخته اکتشافی متوالی (کیفی-کمی) از نوع ابزارسازی استفاده شد. در این راستا از صاحب نظران و متخصصان موضوعی آموزش بزرگسالان، گروه‌های مرجع محلی، مدیران و کارشناسان سازمان نهضت سوادآموزی مناطق و شهرستان‌ها، مدیران و کارشناسان اداره کل آموزش پرورش استان، آموزش دهندگان و سوادآموزان با استفاده از «رویکرد هدفمند» و با «روش گلوله برفی و سرشماری» و استفاده از «معیار اشباع نظری» با ۷۲ نفر به عنوان نمونه مصاحبه صورت گرفت. برای شناسایی نیازها و علائق آموزشی سوادآموزان از ابزارهای مختلف؛ پرسشنامه باز پاسخ، مصاحبه نیمه ساختارمند و بارش مغزی (فاز کیفی تحقیق) و پرسشنامه محقق ساخته (فاز کمی تحقیق) استفاده شد. پرسشنامه بر اساس یافته‌های حاصل از مصاحبه تدوین و روایی و پایایی آن بررسی تایید شد. برای تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش نیز از فن تحلیل مضمون برای بخش کیفی و از آمار استنباطی (آزمون کولموگراف-اسمیرنف، t تک گروهی، فریدمن و تحلیل واریانس یکراهه) برای بخش کمی استفاده گردید. نتایج فن تحلیل مضمون استخراج سه مقوله اصلی (مهارت، دانش و نگرش) و نه مقوله فرعی بود که در بعد مهارتی سه مقوله فرعی به ترتیب اولویت؛ مهارت‌های اساسی زندگی، مهارت‌های عملی و مهارت‌های یادگیری به عنوان نیاز آموزشی سوادآموزان شناخته شد. در بعد دانشی چهار مقوله فرعی به ترتیب اولویت؛ مقوله اجتماعی- فرهنگی، علمی، معنوی (دین و اخلاق) و بهداشتی- درمانی و همچنین در بعد نگرشی دو مقوله فرعی به ترتیب نگرش فردی و اجتماعی به عنوان نیازهای اساسی شناسایی شدند. نتایج بخش کمی نیز نشان داد که اولویت نیازهای شناسایی شده در سه بعد اصلی به ترتیب «بعد مهارتی- دانشی و نگرشی» است.

واژه‌های کلیدی: سوادآموزان، نیازهای آموزشی، شناسایی، اولویت بندی

* این مقاله مستخرج از طرح پژوهشی انجام شده با حمایت مالی اداره کل آموزش و پرورش فارس است.

** دانشیار گروه علوم تربیتی، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران

*** دانشجوی دکتری تخصصی برنامه ریزی توسعه آموزش عالی، دانشگاه سنج، کردستان (نویسنده مسوول)

afsaneramezani955@gmail.com

**** عضو هیات علمی دانشکده مدیریت و حسابداری دانشگاه علامه طباطبائی

مقدمه

امروزه آموزش سوادآموزی، به عنوان یک عامل کلیدی برای رشد اقتصادی، ارتقاء مهارت شغلی افراد و مهارت‌های زندگی اهمیت یافته است (نمارک و همکاران^۱، ۲۰۱۱) و برنامه‌ریزی سوادآموزی با این تصور که بزرگسالان بی‌سواد با سواد شوند بنا شده است. این مفهوم به وضوح در ادبیات گسترده آموزش بزرگسالان بیان شده است (برکت^۲، ۲۰۱۶)؛ چرا که آموزش بزرگسالان یک پدیده سیاسی، اجتماعی و فرهنگی است (هوبکاوا و سمردوا^۳، ۲۰۱۴).

علاوه بر این، یکی از شاخص‌های رشد در جوامع متمدن، میزان بهره‌مندی مردم آن کشور از حداقل سواد نوشتن و خواندن است. بدیهی است مبارزه با بی‌سوادی نه تنها در مقوله توسعه فرهنگی به عنوان نخستین گام قلمداد می‌شود، بلکه در حوزه‌های اجتماعی و اقتصادی و سیاسی نیز حائز اهمیت ویژه‌ای است. هر چه افراد جامعه به سمت باسواد شدن پیش روند، یقیناً سیر تحول و رویکرد آن جامعه به سمت مفهوم توسعه امر سریع‌تری خواهد بود. در واقع، قدرت آموزش بزرگسالان طیف گسترده‌ای از حوزه‌ها در زندگی ماست و محیط‌های مختلف از خانواده تا محل کار و ... را تحت تاثیر قرار می‌دهد (یونسکو، ۱۹۹۷). بر این اساس در ۳۰ سال گذشته، تصمیم‌گیرندگان اتحادیه اروپا به آموزش سواد جهت توسعه رقابت و اشتغال، نقش فعال شهروندی و توسعه فردی توجه داشته و در سراسر اروپا توجه ویژه‌ای به آموزش بزرگسالان به عنوان جمعیت فعال می‌شود (دیمیتریسکو و همکاران^۴، ۲۰۱۵). در این راستا در طول دهه گذشته، تغییرات مهمی در سیاست‌های آموزش بزرگسالان و آموزش مداوم در بسیاری از کشورها در سراسر جهان رخ داده است (اکساکال و کازیو^۵، ۲۰۱۵). علی‌رغم اینکه اجتماع جهانی برای محو بی‌سوادی از سال ۲۰۲۰ میلادی آغاز شده و کشورها تلاش فزاینده‌ای را برای کاهش خسارات ناشی از بی‌سوادی سامان داده‌اند. لیکن بر اساس آخرین گزارش توسعه انسانی ملل متحد در سال ۲۰۰۰ میلادی بیش از ۷۷۷ میلیون نفر در دنیا از نعمت سواد بی‌بهره‌اند و جوامع جهانی آثار بی‌سوادی را در قالب فقر اقتصادی و فرهنگی، بالا بودن نرخ مرگ و میر، بزهکاری، ناامنی، اعتیاد، طلاق، فروپاشی خانواده‌ها و ... تحمل می‌کنند (باقرزاده، ۱۳۹۱). بر این اساس، در دهه‌های

¹ Neumark et al

² Barakat

³ Hubackova & Ilona Semradova

⁴ Dimitrescu wt al

⁵ Aksakal & Kazu

گذشته سوادآموزی بزرگسالان مورد توجه پژوهش‌های علمی و سازمان‌های جهانی قرار گرفته است.

با وجود اینکه سال‌های متمادی، برنامه‌های مبارزه با بی‌سوادی به صورت مختلف در اغلب کشورهای جهان سوم رونق داشته ولی به دلیل رشد جمعیت بر تعدد بی‌سوادان جهان افزوده شده است. در کشور ما نیز وضعیت سوادآموزی مناسب نیست؛ چرا که از میان جمعیت ۷۰ میلیونی کشور حدود ۳۰ میلیون نفر سطح سوادشان حداکثر تا دوره راهنمایی است. از این میان بنا به گزارش سازمان نهضت سوادآموزی کشور ۹ میلیون و ۷۱۹ هزار نفر بی‌سواد مطلق در کل کشور وجود دارد که از این تعداد ۳ میلیون و ۴۵۶ هزار نفر در گروه سنی ۱۰ تا ۴۹ سال می‌باشند، و حدود ۶ میلیون نفر بالای ۵۰ سال هستند. تمام این آمارها در شرایطی گزارش شده است که نهضت سوادآموزی در کشور فعالیت می‌کند و تا پایان برنامه پنجم توسعه بی‌سوادی در گروه سنی ۱۰ تا ۴۹ سال می‌بایست ریشه کن می‌شد (اساسنامه نهضت سوادآموزی، ۱۳۹۳). از سوی دیگر درصدی از کم‌سوادان در طول زمان به بی‌سوادی مطلق بازگشت می‌کنند و این موضوع باز هم جمعیت بی‌سواد مطلق در کشور را افزایش می‌دهد (باقرزاده، ۱۳۹۳).

این آمار برای کشور ما که از یک سال بعد از انقلاب سازمان نهضت سوادآموزی را با هدف ریشه کن کردن بیسوادی راه اندازی نمود، آماری قابل ملاحظه است. از طرفی تحقیقات مختلفی نشان می‌دهد که یکی از علل اصلی عدم استقبال از آموزش‌های نهضت سوادآموزی بی‌توجهی به نیازهای آموزشی مخاطبان است. در واقع به دلیل اینکه آموزش‌های نهضت، نیازهای مخاطبان را پوشش نمی‌دهد آنها انگیزه‌ای برای ادامه و حضور در دوره‌های سوادآموزی ندارند (حکیم زاده، ۱۳۹۲). با این وصف بررسی و شناخت نیازهای آموزشی^۱، نیاز یک سیستم آموزشی موفق است. معمولاً این اقدام اولین گام در برنامه‌ریزی آموزشی و در واقع نخستین عامل ایجاد و تضمین اثربخشی کارکرد آموزش و بهسازی است که اگر به درستی انجام شود مبنای عینی‌تری برای برنامه‌ریزی فراهم خواهد شد (زندگی و دیگران، ۱۳۹۲). در کشورهای مختلف، آموزش مستمر برای همه افراد جامعه که قابلیت کسب دانش‌ها و بینش‌ها و مهارت‌های لازم را دارند و برای تمامی حرفه‌ها و مشاغل به عنوان یک ضرورت مطرح است (آجری دستجه، ۱۳۹۴). به همین دلیل به باور اکثر متخصصان تعلیم و تربیت و برنامه‌ریزی درسی - آموزشی اولین گام در

³ Educational Needs

فرایند برنامه‌ریزی آموزشی گام نیازسنجی است که به واسطه آن فاصله بین وضع موجود و مطلوب تحلیل و مشخص می‌شود و این فاصله گویای نیازهای اساسی‌ای است که باید مورد توجه قرار گیرد. احتمالاً با وجود کثرت نیازهای مشخص شده و مقتضیات عملیاتی و اجرایی نیازها بایستی اولویت‌بندی شوند و بر اساس نیازهای در اولویت قرار گرفته اهداف و مقاصد آموزش تعیین شوند. نیاز آموزشی، تغییرات مطلوبی است که در فرد یا افراد از نظر دانش، مهارت و یا رفتار باید به وجود آید تا فرد یا افراد مزبور بتوانند، وظایف و مسئولیت‌های مربوط به شغل خود را در حد مطلوب، قابل قبول و با استانداردهای کاری انجام دهند و در صورت امکان زمینه‌های رشد و تعالی آنها در ابعاد مختلف فراهم شود. نیاز آموزشی، فاصله و تفاوت موجود میان توانایی‌ها، دانش‌ها و گرایش‌های فراگیر یا فراگیران در ابتدای آموزش با وضعیت مطلوب آن در پایان آموزش است که از طریق فرآیند آموزش به رفع این فاصله و تفاوت اقدام می‌شود. نیاز آموزشی را می‌توان به وضعیتی تشبیه کرد که در آن بین آنچه هست و آنچه باید باشد تفاوت وجود دارد، این تفاوت ممکن است ناشی از اختلاف سطح در دانش، مهارت‌ها و نگرش‌هایی باشد که سوادآموزان برای بهتر انجام دادن وظایف و کارهای خود به آنها نیاز دارند (فضل‌اللهی و ملکی توانا، ۱۳۹۰).

در حوزه نیازسنجی آموزشی مطالعات زیادی به خصوص در دهه اخیر انجام شده است؛ کوینین^۱ (۲۰۱۶) در تحقیق خود که با هدف نیازسنجی آموزشی دانش‌آموزان با نیازهای خاص، پی برد که به منظور برخورد با دانش‌آموزان با نیازهای خاص، نیازهای ویژه‌ای در میان معلمان و مدیران لازم می‌باشد. وی اشاره نمود که نیازهای مشاوره‌ای امری مهم در این مدارس است. ناداس و همکاران^۲ (۲۰۱۵) در تحقیق خود که با هدف نیازسنجی مدیران در مدارس پزشکی انجام گرفت، پس از بررسی‌های انجام شده پی بردند که مدیران این مدارس به منظور ارتقای عملکرد خود می‌بایستی نیازهای مدیریتی خود از جمله افزایش آگاهی‌های علمی و بهبود تجربه مدیریت در اولویت برآورده‌سازی قرار دهند. ترزیو^۳ (۲۰۱۴) در تحقیق خود که با هدف بررسی نیازهای آموزشی در مدارس کشور بلغارستان انجام شده پی بردند که نیازهای آموزشی و اجتماعی از مهمترین نیازها در مدارس کشور بلغارستان

---

¹ Quinn

² Nadas and et al

³ Terziev

هستند. آنان توصیه نمودند که مدیران به نیازهای آموزشی و اجتماعی ویژه‌ای قائل شوند. ریکوا و چاکرابارتی^۱ (۲۰۱۳) پژوهشی را با عنوان «تحلیل نیازهای آموزشی: مطالعه موردی لوکو پیلوت» انجام دادند که نتایج به دست آمده بیانگر این است که آموزش متمر ثمر بستگی به شناسایی نیازهای فرد، بخش و کل سازمان دارد و همچنین با توجه به محدودیت‌های مالی به منظور این‌که کجا و چگونه برای برطرف شدن نیازها باید سرمایه‌گذاری کرد، بهترین راهکارها را برنامه‌ریزی و ارائه داد.

آن چنان که گویاست در غالب تحقیقات نیازهای سوادآموزان یا بزرگسالان کم سواد کمتر مورد توجه قرار گرفته‌اند، از طرفی بسیاری از مطالعات بیانگر آن است که علاوه بر لزوم توجه به تمهیدات و تسهیلات مادی و فیزیکی برای گسترش جنبش سوادآموزی، پرداختن به یادگیرندگان (سوادآموزان) و شناسایی نیازها و علائق آنان نیز بسیار مهم است (تورانی، ۱۳۹۵). بنابراین فعالیت‌های آموزشی ارائه شده باید متناسب با نیازها و علاقه‌های مخاطبان (بی‌سوادان و کم سوادان) باشد در غیر این صورت دلسردی آنان و کاهش اثربخشی برنامه‌های آموزشی را سبب خواهد شد. بنابراین، بررسی نیازهای آموزشی و علائق بی‌سوادان و کم‌سوادان حائز اهمیت است. نظر به اینکه مخاطبان اصلی برنامه‌های آموزشی سازمان نهضت سوادآموزی، بی‌سوادان و کم‌سوادان ۱۰-۴۹ ساله هستند، باید با بررسی‌ها و طراحی‌های دقیق آموزشی، امکان انطباق محتوای آموزشی برنامه‌های مختلف را با نیازها و علائق آموزشی آن‌ها فراهم کرد. با عنایت به آنچه گفته شد شناخت نیازهای آموزشی سوادآموزان برای بالا بردن سطح موفقیت و کارایی برنامه‌های آموزشی ضروریست، لذا با درک اهمیت این مسأله، هدف پژوهش حاضر شناسایی و اولویت‌بندی نیازهای آموزشی سوادآموزان است، تا برای تصمیم‌گیری‌های بهینه در اختیار مسوولان قرار گیرد. در راستای هدف مذکور سوال‌های پژوهشی برای پاسخگویی به شرح زیر مطرح گردید:

سوال بخش کیفی:

۱. نیازهای آموزشی سوادآموزان تحت پوشش نهضت سوادآموزی استان فارس چیست؟

¹ Rikkua and Chakrabarty

سوال‌های بخش کمی:

۲. اولویت‌بندی نیازهای اساسی آموزشی سوادآموزان تحت پوشش نهضت سوادآموزی

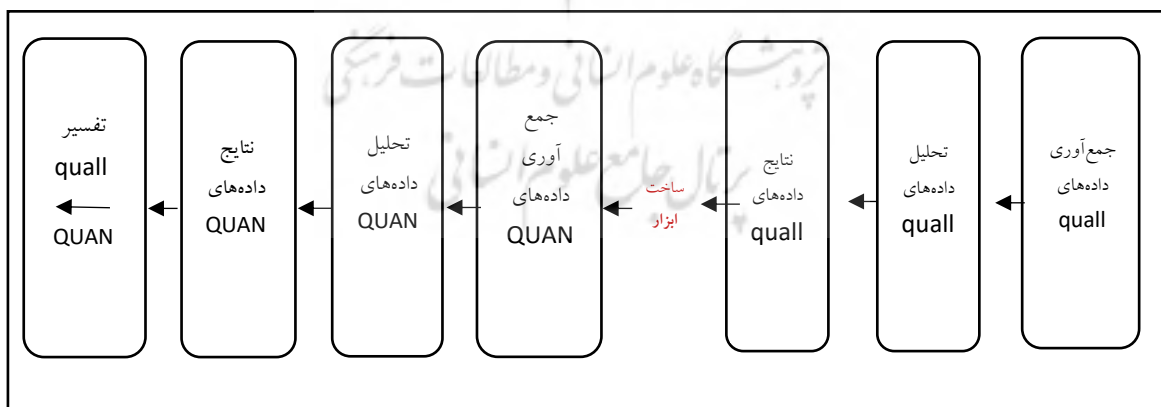
چگونه است؟

۳. آیا بین اولویت‌بندی گروه‌های مختلف در مورد نیازهای شناسایی شده تفاوت معنی‌داری

وجود دارد؟

روش پژوهش

در این پژوهش از یک طرح پژوهشی اکتشافی متوالی از نوع ابزارسازی استفاده شد. این طرح در دو مرحله کیفی و کمی متوالی به گونه‌ای انجام گرفت که ابتدا در مرحله کیفی به منظور کشف موضوع مورد مطالعه داده‌های کیفی گردآوری و تحلیل می‌گردد، سپس بر مبنای یافته‌های مرحله کیفی مرحله کمی پژوهش طرح‌ریزی می‌گردد. در ادامه جمع‌آوری و تحلیل داده‌های کمی به منظور گسترش یا آزمون یافته‌های کیفی یا یک نمونه بزرگتر آغاز می‌شود (کرسول، ۲۰۰۴). این طرح از نظر معرفت‌شناسی تحت پارادایم فلسفی پراگماتیسم و طرح ترکیبی است و زمانی مفید واقع می‌شود که پژوهشگر می‌خواهد نتایج را به گروه‌های دیگر تعمیم دهد (مورس^۱، ۱۹۹۱)، جنبه‌های مختلف یک نظریه یا طبقه‌بندی را آزمایش کند یا به صورت عمیق، یک پدیده را شناسایی و حضور آن را اندازه‌گیری نماید. در شکل زیر (۱) مدل طرح ترکیبی اکتشافی متوالی از نوع ابزارسازی به تصویر کشیده شده است:

شکل (۱)، طرح ترکیبی اکتشافی متوالی از نوع ابزارسازی (کرسول، پلانوکلاک، ۲۰۱۳)

¹ Morse

دلیل انتخاب طرح پژوهش ترکیبی اکتشافی متوالی آن است که ابتدا باید نیازهای آموزشی سوادآموزان بر اساس راهبرد پژوهشی مطالعه موردی جمع‌آوری و به‌صورت اکتشافی کشف و تدوین گردد، و سپس در بخش کمی با روش توصیفی از نوع پیمایشی داده‌ها، اعتبار یابی و استفاده شود.

مرحله کیفی:

روش پژوهش: در این بخش از مطالعه پدیدارشناسی تفسیری استفاده شد. پدیدارشناسی هم به عنوان شیوه جمع‌آوری اطلاعات (کرسول، ۲۰۰۷) هم به عنوان یک روش تحقیق (موستاکس^۱، ۱۹۹۴) و هم به عنوان یک نظریه (راپورت و این رایت^۲، ۲۰۰۶) مطرح است. هدف اصلی روش پدیدارشناسی درک ساختار اصلی پدیده‌های تجربه شده انسانی و دستیابی به عمق مفهومی تجارب آنان است.

مشارکت‌کنندگان: مشارکت‌کنندگان پژوهش شامل، صاحب‌نظران و متخصصان موضوعی آموزش بزرگسالان، گروه‌های مرجع محلی، مدیران و کارشناسان سازمان نهضت سوادآموزی مناطق و شهرستانها، مدیران و کارشناسان اداره کل آموزش پرورش استان، آموزش دهندگان و سوادآموزان بودند که با استفاده از «رویکرد هدفمند» و با «روش انتخاب صاحب‌نظران کلیدی و گلوله برفی» و استفاده از «معیار اشباع نظری» در نهایت ۷۲ نفر به عنوان نمونه تحقیق انتخاب شدند. به این ترتیب که؛ بر اساس روش ذکر شده، نمونه‌گیری از صاحب‌نظران، متخصصان موضوعی و گروه‌های مرجع محلی، با ۹ نفر انتخابی و نمونه‌گیری از مدیران و کارشناسان سازمان مرکزی نهضت سوادآموزی با ۴ نفر انتخابی مصاحبه نیمه ساختاریافته انجام گردید. همچنین با توجه به نوع تحقیق و اینکه آموزش‌یاران نهضت علی‌القاعده باید صاحب‌نظر بوده تا بتوانند به درستی پیشنهادهایی درباره نیازهای آموزشی سوادآموزان داشته باشند؛ از مسئولان نهضت استان خواسته شد تا آموزش دهندگان خوش فکر و صاحب‌نظر را در هر منطقه معرفی نمایند که در مجموع ۹ نفر آموزش دهنده برتر در سطح استان معرفی گردید و با آنها مصاحبه نیمه ساختاریافته صورت گرفت. برای نمونه‌گیری از مدیران و کارشناسان ادارات آموزش و پرورش شهرستانها و مناطق نیز از روش نمونه‌گیری سرشماری استفاده شد که جمعا ۷۸ نفر بودند، که به دلیل کمیت آنها همه ۷۸ نفر انتخاب شدند (که از این تعداد ۳۱ نفر پاسخ دادند). انتخاب سوادآموزان نیز با

¹ Moustakas

² Rapport & Wainwright

انتخاب آموزش‌دهندگان ارتباط داشت. به این معنا که از تمامی آموزش‌دهندگانی که از جامعه اول انتخاب شده بودند خواسته شد که از بین سوادآموزان دوره انتقال، سوادآموزی را که موفق‌تر و دارای قدرت بیان در مطرح کردن نیازهای آموزشی خود در این دوره بودند را معرفی کنند که در مجموع ۱۸ سوادآموز معرفی گردید. (شایان ذکر است که دوره انتقال از این جهت انتخاب شد که ۱) سوادآموزان در این دوره دارای انگیزه بیشتری برای ادامه تحصیل هستند (۲) دوره سوادآموزی را پشت سر گذرانده و نسبت به نیازهای آموزشی واقف اند، و (۳) تا حدی رشد یافته‌اند که بتوانند نیازهای آموزشی خود را بیان و نسبت به آنان اظهارنظر کنند. این در حالی بود که سوادآموز دوره سوادآموزی قادر به صحبت کردن در این خصوص نبودند.

روش گردآوری داده‌ها: براساس تکنیک‌های نیازسنجی آموزشی بود که اطلاعات مورد نیاز اکتشاف شد. تکنیک‌های عمده‌ای که در این تحقیق بکارگرفته شد عبارت بودند از تکنیک دلفای، مصاحبه چهره به چهره و بارش مغزی. تکنیک دلفای به منظور بررسی نگرش‌ها و قضاوت‌های افراد و گروه‌های متخصص، بدون الزام حضور افراد در محل معینی، از پرسشنامه یا ابزارهای دیگری استفاده به عمل می‌آید. سپس با جمع‌بندی و ایجاد توافق میان دیدگاه‌ها و نظرات افراد مجموعه‌ای از موارد به عنوان نتیجه و برحسب اولویت به دست می‌آید که می‌تواند مبانی تدوین برنامه‌ها یا هرگونه تصمیم‌گیری دیگر را تشکیل دهد. از این روش جهت گردآوری اطلاعات از مدیران و کارشناسان نهضت سوادآموزی مناطق و شهرستان‌های استان فارس که دسترسی به آنان مشکل‌تر بود استفاده شد. همچنین به این دلیل که سوادآموزان از سواد کمی برخوردار بودند و به خوبی متوجه سوال‌های پژوهش نبودند با استفاده از مصاحبه بدون ساخت سعی در تفهیم و گردآوری اطلاعات از آن‌ها برآمدیم؛ همچنین از متخصصین حوزه آموزش بزرگسالان و گروه‌های مرجع محلی در ارتباط با مباحث پیچیده با مصاحبه بدون ساخت اطلاعات لازم کسب شد. بارش مغزی یکی دیگر از فنونی است که در نیازسنجی می‌تواند مورد استفاده قرارگیرد. از این روش نیز برای گردآوری اطلاعات از آموزش‌دهندگان و کارشناسانی که جهت تشریح مشکلات سوادآموزان در گردهمایی استانی مشارکت نموده بودند طی هماهنگی‌های قبلی استفاده شد.

روش تجزیه و تحلیل اطلاعات: پس از گردآوری اطلاعات، داده‌ها از طریق فن تحلیل مضمون و تشکیل شبکه مضامین که یکی از روش‌های پایه و کارآمد تحلیل کیفی است، مورد تحلیل قرار

گرفت. این روش فرآیندی است که داده‌های پراکنده را به داده‌های غنی و تفصیلی تبدیل می‌کند (نقل از ترک زاده و همکاران، ۱۳۹۵). با استفاده از این فن برای شناسایی نیازهای آموزشی سوادآموزان به عنوان مضمون فراگیر، ۳ مضمون سازمان دهنده و ۹ مضمون پایه اصلی و ۶۴ مضمون پایه فرعی شناسایی و شبکه مضامین استخراج گردید.

اعتباریابی یافته‌های کیفی: برای بررسی اعتبار شبکه مضامین به دست آمده، از معیارهای اعتبارسنجی کیفی «قابل قبول بودن»^۱ و «قابل اعتماد بودن»^۲ و همچنین «ممیزی بیرونی» استفاده شد. برای بررسی «معیار قابل قبول بودن» شبکه مضامین از روشهای همسوسازی داده‌ها که با جمع آوری داده‌های کافی از منابع متعدد مانند صاحب‌نظران، منابع و مستندات علمی و پژوهشی، پیشینه‌های نظری و پژوهشی، خودبازبینی محقق و کنترل اعضای شرکت‌کننده در پژوهش و برای بررسی معیار «قابل اعتماد بودن» شبکه مضامین نیز کلیه فرآیندها و مراحل در پژوهش طی گردید. همچنین برای «ممیزی بیرونی» از ۲ نفر متخصص حوزه بزرگسالان و نیازسنجی آموزشی در مورد صحت جنبه‌های مختلف پژوهش (از گردآوری تا تحلیل داده) نظرخواهی شد.

مرحله کمی:

روش پژوهش: در این بخش برای اولویت‌بندی نیازهای شناسایی شده از روش توصیفی-پیمایشی استفاده شد. جامعه آماری: شامل صاحب‌نظران و متخصصان موضوعی آموزش بزرگسالان، گروه‌های مرجع محلی، مدیران و کارشناسان سازمان نهضت سوادآموزی مناطق و شهرستان‌ها، مدیران و کارشناسان اداره کل آموزش پرورش استان، آموزش‌دهندگان و سوادآموزان بودند که آشنایی و تخصص لازم را با موضوع نیازهای آموزشی سوادآموزان و اولویت‌های آنان داشتند. نمونه و روش نمونه‌گیری: بر اساس روش سرشماری تعداد ۷۲ نفری که در بخش کیفی به صورت هدفمند انتخاب شده بودند در بخش کمی نیز برای تعیین اولویت‌های اساسی نیز به عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزار پژوهش: پرسشنامه محقق ساخته با توجه به نتایج تحلیل مضمون و پیشینه‌های نظری است که دارای سه بعد محتوایی همراه با مضامین اصلی آنها در قالب ۶۴ سوال بسته پاسخ با طیف پنج درجه‌ای لیکرت با هدف اولویت‌بندی نیازهای آموزشی سوادآموزان است، که بر این اساس سوالات ۱ الی ۲۴ بعد مهارتی، سوالات ۲۵ الی ۴۷ بعد دانشی و سوالات ۴۸ الی ۶۴ بعد نگرشی سوادآموزان را بررسی کرد. روایی و پایایی پرسشنامه: روایی محتوایی: برای

¹ Credibility

² Dependability

رواسازی و سنجش اعتبار محتوایی پرسش نامه پژوهش، سعی گردید گویه‌های تدوین شده بدون ابهام و به روشنی بیان شود به گونه‌ای که هر اصطلاح برای تمامی پاسخ‌دهندگان مفهومی واحد داشته باشد. پرسش نامه‌های تهیه شده در اختیار متخصصان (۳ نفر) و مدیران و کارشناسان و آموزش دهندگان (۳۰ نفر) قرار داده شد تا درباره آن اظهار نظر نمایند. پس از اظهار نظر، سؤالاتی که ضریب توافق آن‌ها کمتر از ۵۰٪ بود سؤال نامناسب تلقی و حذف شدند. سؤالاتی که ضریب توافق آن‌ها بین ۵۰ تا ۰/۷۵ بود اصلاح شدند و گویه‌هایی که ضریب توافق آن‌ها از ۷۵٪ به بالا بود به همراه سؤالات اصلاحی برای اجرای نهایی ارسال گردید. در ضمن برای رواسازی سؤالات مصاحبه نیمه ساختارمند و باز، ابتدا میزان توافق تعدادی از متخصصان مرتبط (۵ نفر) را در خصوص سؤالات مطرح شده به موضوع پژوهش، اخذ شد و بر اساس مباحث مطرح شده، سؤالات از نظر ابهام در بیان و مناسبت، بازبینی شد. پایایی پرسش‌نامه: برای تعیین پایایی ابزار پژوهش، از روش آلفای کرونباخ استفاده گردید که پس از انجام محاسبات مورد نظر؛ ضریب پایایی به دست آمده برای پرسش‌نامه در مورد شناسایی نیازهای آموزشی سوادآموزان (با تعداد نمونه ۷۳ نفر و تعداد گویه ۶۴) ۰/۹۶ بود که از نظر آماری قابل اطمینان و نشان از اعتماد بالای پرسشنامه است. روش تجزیه و تحلیل اطلاعات کمی: داده‌های حاصل از پرسشنامه مستخرج بعد از اجرا، جمع‌آوری و با کمک نرم افزار spss نسخه ۲۱ از آزمون‌های کولموگراف - اسمیرنوف برای فرض نرمال بودن داده‌ها و از آزمون t تک گروهی برای بررسی دیدگاه‌ها در گروه کلی پیرامون محتوای آموزشی؛ و برای مقایسه دیدگاه‌های پاسخ‌دهندگان از منظر تعیین اولویت برای نیازهای آموزشی از آزمون فریدمن و از آزمون تحلیل واریانس یک راهه نیز جهت مقایسه میانگین نظرات گروه‌ها استفاده و تجزیه و تحلیل نهایی انجام شد.

یافته‌ها

به منظور شناسایی نیازهای آموزشی سوادآموزان از مطالعه آمیخته با استراتژی اکتشافی متوالی استفاده شد و برای تحلیل داده‌های به دست آمده از فن تحلیل مضمون و تشکیل شبکه مضامین استفاده گردید. تحلیل مضمون یکی از فنون تحلیلی مناسب در تحقیقات کیفی است که داده‌های پراکنده و متنوع را به داده‌های غنی تبدیل می‌کند (بران و کلارک، ۲۰۰۶ به نقل از ترک زاده و همکاران، ۱۳۹۵). بر این اساس، در گام نخست، داده‌ها طی فرآیند مصاحبه گردآوری شد. سپس

متون مصاحبه مکتوب به دفعات مطالعه و بازبینی شدند و فهرستی از کدهای اولیه ایجاد شد. در این مرحله ۶۴۰ کد اولیه شناسایی گردید. در گام‌های بعد کدهای به دست آمده در گروه‌های مشابه و منسجمی دسته‌بندی شدند و شبکه مضامین چندین بار تحلیل و بازبینی شد و در نهایت برای شناسایی نیازهای آموزشی سوادآموزان به عنوان مضمون فراگیر، ۳ مضمون سازمان دهنده و ۹ مضمون پایه اصلی و ۶۴ مضمون پایه فرعی شناسایی و شبکه مضامین استخراج گردید، و مبنای تدوین پرسشنامه در بخش کمی قرار گرفت. نتایج یافته‌های کیفی و کمی هر یک از سوالات پژوهش به ترتیب در ذیل بیان می‌شود:

سوال اول پژوهش: نیازهای آموزشی سوادآموزان تحت پوشش نهضت سوادآموزی استان

فارس چیست؟

نتایج احصاء شده از مصاحبه‌های انجام شده به صورت لانه در لانه جهت پاسخگویی به سوال مربوط به شناسایی نیازهای آموزشی سوادآموزان ۳ مضمون سازمان دهنده؛ دانش، نگرش و مهارت و ۹ مضمون پایه اصلی به شرح زیر است.

جدول ۱) شبکه مضامین شناسایی نیازهای آموزشی سوادآموزان

مضمون فراگیر	مضمون سازمان دهنده	مضمون پایه اصلی	مضامین پایه فرعی
شناسایی نیازهای آموزشی سوادآموزان	نیازها در بعد مهارتی	یادگیری مهارت‌های اساسی زندگی	<p>مهارت در مدیریت اقتصاد خانواده</p> <p>مهارت استفاده بهینه از منابع در دسترس خانواده</p> <p>به کارگیری مهارت زبان در برقراری ارتباط صحیح</p> <p>مهارت‌های خود سازی و خودکنترلی در پیشگیری از ابتلا به بیماری‌های واگیر و غبرواگیر؛ انجام ورزش و تربیت بدنی با توجه به سن و موقعیت زندگی؛</p> <p>مهارت حفظ سلامت خود و محیط محل زندگی؛</p> <p>مهارت‌های فرزندپروری؛</p> <p>مهارت‌های تصمیم گیری؛</p> <p>مهارت‌های همسرمداری موفق؛</p> <p>مهارت بکارگیری شیوه های سازگاری با افراد جامعه؛</p> <p>داشتن مهارت‌های ارتباطی با دیگران؛</p> <p>مهارت حل مساله (حل مشکلات موجود در خانواده و چگونگی کمک گرفتن از مشاور؛ مشکلات بیکاری، ازدواج و مسکن جوانان خود و ...)</p>

<p>مهارت خواندن و نوشتن سلیس و روان قرآن کریم؛ مهارت عمل صحیح خواندن نماز (همراه با معنی)، وضو گرفتن، غسل کردن و...؛ انجام عملیات بانکی به طور مستقل (استفاده از عابر بانک، همراه بانک، نوشتن چک و فیش بانکی و...) مهارت‌های فناوری- ارتباطی (استفاده از تلفن همراه، کامپیوتر، اینترنت و...) مهارت خواندن و نوشتن زبان انگلیسی در سوادآموزان سنین پایین تر؛ مهارت نامه نگاری و انشا نویسی بعد از هر درس فارسی؛</p>	<p>مهارت‌های یادگیری</p>		
<p>مهارت‌های خلاقیت و کارآفرینی؛ مهارت در فعالیتهای هنری (قالی بافی، آشپزی، خیاطی، نقاشی و طراحی، قلاب بافی و .....) آموزش و یادگیری پرورش گل و گیاه و انتقال به دیگران؛ آموزش تغییر دکوراسیون منزل و ترکیب رنگها و کاربرد آن در زندگی؛ مهارت چگونه ثروتمند شدن و داشتن وضعیت مالی بهتر؛ ارائه اطلاعات در ارتباط با زمینه و مهارت شغلی سوادآموز و ارائه راههای پیشرفت در آن؛</p>	<p>مهارت‌های عملی</p>		
<p>آشنایی با قوانین اجتماعی و حقوق شهروندی؛ آشنایی با مقررات راهنمایی و رانندگی؛ آشنایی با سلسله مراتب ادارات دولتی و سازمانها؛ آشنایی سوادآموزان با جرم و جنایت و معضلات و آسیب‌های اجتماعی (مانند طلاق، روابط نامشروع و...) آشنایی با تاریخ صدساله ایران (دوره پهلوی و انقلاب اسلامی) و فرهنگ و آداب و رسوم قومیت‌های مختلف کشور؛ آشنایی و معرفی شاعران، اندیشمندان و مشاهیر ایران و جهان که برای سوادآموزان شناخته شده و ملموس باشد؛ معرفی آثار و فواید فعالیت‌های گروهی به جای فردگرایی؛ ارائه اطلاعات در ارتباط با بحث‌های سیاسی روز؛ آشنایی با مکان‌های عمومی؛ آشنایی با نقش دولت و مجلس شورای اسلامی؛</p>	<p>مفرد اجتماعی- فرهنگی</p>	<p>نیازها در بعد دانش</p>	<p>شناسایی نیازهای آموزشی سوادآموزان</p>
<p>ارائه اطلاعات در ارتباط با زلزله، آتش سوزی و یا ایمنی اولیه و... ارائه اطلاعات درباره بلوغ فرزندان و نحوه صحیح برخورد با آنها؛ ارائه مطالب در قالب حکایت، پند، ضرب المثل، شعر و داستان؛ آشنایی با گیاهان دارویی و طب سنتی؛ ارائه اطلاعات در ارتباط با انرژی هسته‌ای و استفاده‌های مطلوب و بهینه از این انرژی؛</p>	<p>علمی</p>		
<p>آشنایی با حفظ و روخوانی قرآن کریم همراه با معنی به خصوص سوره‌های کوچک قرآن (جزء ۳۰)؛ آشنایی با احکام، چگونگی قرب به خداوند، اخلاق اسلامی و دیدگاههای اسلام در موضوعات ازدواج، حقوق همسایه، حفظ محیط زیست و...؛ ارائه و آشنایی با اصول انسانی (از قبیل گذشت، بخشش، اتحاد، مهربانی، تعهد، مسئولیت پذیری و...) بررسی و توضیح حجاب و بیان علل و فواید حجاب برای آنان؛</p>	<p>معمری (دین و اخلاق)</p>		

<p>آشنایی سوادآموزان با بیماری‌های پنهان و صعب‌العلاج (مانند ایدز، ام. اس و...); اعتیادهای مختلف (مانند قرص‌های روان گردان و...) و همچنین بیماریهای رایج در جامعه (مانند هپاتیت، سرطان، فشار خون، قندخون، چربی خون و .....). همراه با ارائه علائم و راهکارهای پیشگیری و درمان آنها؛ آشنایی با انواع حیوانات و همچنین بیماریهای مشترک بین دام و انسان؛ ارائه نکات بهداشت تغذیه، بهداشت فردی و راهکارهای سلامتی؛ آشنایی با فواید و اهمیت ورزش و شناخت اعضای بدن؛</p>	سوادآموزی - بهداشت	
--	-----------------------	--

مراجعه به شواهد عینی و مبانی نظری و پژوهشی نشان می‌دهد که مضامین سازمان‌دهنده و پایه موجود در این پژوهش، با مبانی نظری و پیشینه‌های پژوهشی و همچنین تجربیات مشارکت‌کنندگان همسو است (جدول شماره ۲).

جدول ۲) شواهد همسوسازی نیازهای آموزشی شناسایی شده سوادآموزان با شواهد عینی و شواهد نظری و پژوهشی

<p>دهقانی و همکاران (۱۳۹۴)؛ متین (۱۳۹۵)؛ حکیمی (۱۳۹۴)؛ لاسوی^۱ (۱۹۹۲)؛ لیچ^۲ (۱۹۹۳)</p>	<p>«اگر با سواد بشم میدونم چطوری با بچه نوجوانم برخورد کنم و رفتار مناسبی داشته باشم تا دچار اعتیاد نشه و مشکلاتش رو بهتر حل کنم (مهارت‌های فرزندپروری)، گذشته از این وقتی باسواد بشم احساس میکنم همسرم بهم خیانت نکنه احترام بیشتری به من بزاره و بیشتر تحویل بگیره و میدونم چطوری باهاش رفتار کنم (مهارت‌های همسرداری)، نه تنها با شوهرم بلکه با در و همسایه هم میدونم چگونه ارتباط داشته باشم (مهارت‌های ارتباطی با دیگران). به هر حال هم با اعضای خانواده ام و هم افراد دیگه میتونم راههای سازگار شدن رو پیدا کنم (سازگاری با افراد) و اگر مشکلی از هر لحاظ پیش اومد بتونم اون مشکل و مساله رو حل کنم (مهارت حل مساله). خیلی دچار سردرگمی میشم و نمیتونم تصمیم درستی بگیرم و هر کسی حرفی میزنه فک میکنم همون درسته. با با سواد شدن شاید این مشکل حل بشه (مهارت تصمیم‌گیری)»</p>	<p>یادگیری مهارت‌های اساسی زندگی</p>	بعد مهارت
	<p>«اکثر سوادآموزان به این علاقه مند هستند که بتونند قرآن رو یاد بگیرند و به راحتی تلاوت کنند (مهارت خواندن و نوشتن سلیس قرآن)، نماز خوندن و اینکه چطوری غسل صحیحی داشته باشند (اجرای صحیح و عملی احکام دینی) و همچنین خیلی دوست دارند عملیات بانکی رو مستقلا انجام بدن چون هنگام دریافت وجه مجبور میشن از دیگران کمک بگیرند که مورد سواستفاده قرار می‌گیرند و اونها از این بابت خیلی ناراحتن (انجام عملیات بانکی) و یا اینکه چطوری با تلفن همراه کار کنند (مهارت‌های ارتباطی -فناوری). اینها مواردی است که سوادآموزان واقعا در حال حاضر نیاز دارن اما عملا به انها یاد داده</p>	<p>مهارت‌های یادگیری</p>	

¹ LA sway

² Leach

	<p>نمیشه». سوادآموزهای با سن کمتر به یادگیری زبان انگلیسی علاقه دارند اما چون با سوادآموزهای سن بالاتر سر کلاس مختلط می‌شینند ممکن نیست (یادگیری زبان انگلیسی)</p> <p>«ما خیلی دلمون می‌خواد هنرهایی مثل قالی بافی، خیاطی و ... را یاد بگیریم (مهارت فعالیت‌های هنری) تا هم چیزی یاد گرفته باشیم و هم منبع درآمدی باشه واسمون (کارآفرینی و خلاقیت). دلمون می‌خواد نحوه پرورش گل و گیاه رو یاد بگیریم (مهارت چگونگی ثروتمند شدن) و هم اینکه چطوری اسباب تو خونه رو تغییر بدیم که خونمون قشنگ باشه (آموزش تغییر دکوراسیون و ترکیب رنگها) دلمون می‌خواد سر این کلاسها این چیزا و بهمون یاد بدن که یاد نمیدن».</p> <p>«آموزش مهارت‌های عملی هم شاگردان ما رو با انگیزه‌تر میکنه و هم اینکه این مهارت‌ها باعث میشه نتیجه سوادآموزی سریع‌تر آشکار بشه. از طرف دیگه بعضی سوادآموزها این مهارت‌ها رو دارا هستن که می‌تون از مهارت آنان برای آموزش به همکلاسی‌های خودشون استفاده کرد که هم هزینه کمتری می‌بره و هم زبان همدیگر رو بهتر می‌فهمن».</p>	<p>مهارت‌های عملی</p>	
<p>متین (۱۳۹۵) صباغیان (۱۳۸۷)؛ رضیانی (۱۳۸۹)؛</p>	<p>«لازم است سوادآموزان با قوانین راهنمایی و رانندگی آشنا باشند و همچنین بر حقوق شهروندی خود آگاهی لازم را داشته باشند تا به آنها ظلمی روا نشود. و اینکه وقتی در ادارات دولتی حضور پیدا میکنند با سلسله مراتب اداری آشنا باشند. این موارد مورد تایید آموزش دهندگان و سوادآموزان هم هست».</p> <p>«چیزی که در حال حاضر سوادآموزا احتیاج دارند آشنایی با معضلات و آسیبهای اجتماعی است، یا اینکه نمیدونن چرا دولت و مجلس به کشورهای همسایه کمک میکنن و میگن تو کشور خودمون این همه بدبختی هست دیگه چرا کمک به دیگران (ارائه اطلاعات در ارتباط با بحث‌های سیاسی روز و آشنایی با نقش دولت و مجلس)»</p> <p>«ما این همه قومیت در کشور داریم که اصلا نه سوادآموزا و نه افراد جامعه با آداب و رسوم و قومیت‌های مختلف آشنایی ندارن به جای این همه مطالب اضافی قومیت‌های مختلف معرفی بشه (آشنایی با قومیتها و آداب و رسوم مختلف) یا دانشمندان و شاعران و مشاهیری که سوادآموز بیشتر اسمش به گوششون خورده معرفی بشن تا برای اونها این مثالها ملموس تر و جذاب تر باشه (آشنایی و معرفی شاعران، اندیشمندان و مشاهیر ایران و جهان)»</p>	<p>اجتماعی- فرهنگی</p>	<p>بعد دانش</p>
	<p>«از آن جایی که چند سالی است تدریس میکنم میدونم که سوادآموزها لازم دارن و خودشون هم متقاضی این هستن که اطلاعات لازم زمان وقوع زلزله و آتش سوزی و ... به آنها داده بشه به صورت علمی و همینطور خیلی علاقه دارن که به صورت علمی با گیاهان دارویی و طب سنتی آشنا بشن، یا زمانی که فرزندشون به بلوغ میرسه با علانم بلوغ آشنا بشن. خیلی بهتره که ارائه مطالب در قالب حکایت، پند، ضرب المثل، شعر و داستان باشه چون دارم مبینم وقتی به صورت داستان یا شعر همه چی رو بهشون توضیح میدم کاملا تو ذهنشون واسه همیشه میمونه»</p>	<p>علمی</p>	

	<p>«چیزی که خیلی برای سوادآموزان اهمیت دارد این است که با مفاهیم قرآنی و همچنین با احکام و اسلام آشنا شوند و به طور عملی قرآن و ... به آنها آموزش داده شود.» «دلم میخواد سر این کلاسها قرآن یاد بگیرم و حداقل بتونم سوره های کوچیک قرآن رو حفظ کنم و با احکام اسلام آشنا بشم که قیامت و اون دنیا رو داشته باشم. این همیشه یکی از بزرگترین آرزوهای من بوده که بتونم از روی قرآن بخونم.»</p>	<p>معنوی (دین و اخلاق)</p>	
	<p>«از ان جایی که بسیاری از سوادآموزان روستایی هستند و با دام و طیور سروکار دارند گرفتار بیماریهای مانند تب مالت، تب کیو، هاری، جنون گاوی و ..... می شوند که لازم است در این زمینه به آنها آموزش داده شود و با انواع حیوانات و خطرات آشنا شوند همچنین در این زمینه بسیار لازم است نکات بهداشتی گفته بشه (آشنایی با انواع حیوانات و همچنین بیماریهای مشترک بین دام و انسان)»، از اون جایی که در حال حاضر بیماریهایی مثل ایدز، فشار خون، چربی خون، هپاتیت و .... شیوع پیدا کرده نیاز هست علائم و راهکارهای پیشگیری و درمان آنها به سوادآموز آموزش داده بشه در کل راجع به بهداشت فردی، بهداشت تغذیه و سلامتی اطلاعات لازم داده بشه همچنین راجع به فواید و اهمیت ورزش و شناخت اعضای بدن خودتون.»</p>	<p>بهداشتی - درمانی</p>	
	<p>«دوست دارم بعد از گذشت مدت زمانی که دوره های سوادآموزی رو سپری میکنم در کار و شغل خودم پیشرفت کنم و یا اینکه بدونم در شرایط های مختلف چطور رفتاری با خانواده و اطرافیانم داشته باشم که این ها به من حس مستقل شدن و سبک شدن میده. دلم میخواد تو همه مسایل روشن باشم که کمتر به دیگران وابسته باشم، میخوام با سوادم احساس استقلال و آزادی، آرامش داشتن و اعتماد به نفس بالا رو تجربه کنم»</p> <p>«سوادآموز نیاز داره که بین فرهنگ سنتی خودش و فرهنگ علمی و ارزشهای علمی توازن برقرار کنه.»</p>	<p>فردی</p>	
<p>تورانی (۱۳۹۵) دهقانی و همکاران (۱۳۹۴)</p>	<p>«فرزنداندنم در سن بلوغ قوار دارند و مدام سوال می پرسند اما نمیتون جواب درست و قانع کننده ای به اونا بدم، از طرف دیگه بچه هام مشکل درسی دارن که کسی نیست به اونها کمک کنه. من به این دوره های سوادآموزی اومدم که بتونم حداقل به سوال بچه هام پاسخی داشته باشم و این خیلی برای من ارزشمند که اونها منو مادری دانا بدونن (ارزش کمکهای تحصیلی به فرزندان و پاسخ به سوالات اجتماعی آنها)، نیاز دارم که بتونم تو جمع حرف خودمو بزنم و ابراز وجود کنم (علاقه به بیان اظهارنظر در جمع)، و این به من حس غرور میده (ارزش دیده شدن در جامعه) چون اگه رفتار درست رو در جامعه و خانواده تشخیص بدی یک دنیا ارزش داره (ارزش تشخیص رفتار صحیح در جامعه)».</p> <p>«ما در کلاسمون همکلاسی افغانی زیاد داریم و این کلاسها باعث میشه ارزش برابری و عدالت و نبود تبعیض درک کنیم (ارزش برابری و عدالت بین همه انسانها فارغ از تفاوتهای ملی، قومی و فرهنگی)».</p>	<p>اجتماعی</p>	<p>بعد نگرش</p>

یافته‌های مرحله کمی:

جهت بررسی فرض برابری واریانس‌ها و نرمال بودن داده‌ها از آزمون کولموگراف - اسمیرنف استفاده شد که نتایج آن در جدول ۳ قابل مشاهده است.

جدول ۳) نتایج آزمون کولموگراف اسمیرنف مربوط به نیازهای شناسایی شده

بعد نگرشی	بعد دانشی	بعد مهارتی	
۱/۵۵	۱/۰۱۶	۰/۸۸	آزمون کولموگراف- اسمیرنف
۰/۱۶	۰/۲۵	۰/۴۱	سطح معنی داری

همچنان که نتایج جدول فوق با استفاده از آزمون کولموگراف- اسمیرنف نشان می‌دهد سطح معنی داری بعد مهارتی ۰/۴۱؛ بعد دانشی ۰/۲۵ و بعد نگرشی ۰/۱۶ می‌باشد که نشان می‌دهد فرض برابری واریانس‌ها در ارتباط با ابعاد موردنظر رعایت شده است.

سوال دوم: کدام یک از نیازهای شناسایی شده در اولویت بیشتری قرار دارد؟ برای بررسی وضعیت محتوا در سه مقوله نگرشی، مهارتی و دانشی از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده شد که نتایج آن در جدول ۴ قابل مشاهده است.

جدول ۴) نتایج آزمون t تک نمونه‌ای مربوط به وضعیت محتوا در مقوله‌های سه گانه

میانگین نظری از ۳						محتوا در مقوله
فاصله اطمینان ۹۵ درصد برای تفاضل		تفاوت میانگین‌ها	سطح معنی داری	درجه آزادی	T محاسبه شده	
حد بالا	حد پایین					
۲۷/۲۹۲۹	۲۲/۱۸۶۵	۲۴/۷۳	۰/۰۰۱	۷۲	۱۹/۳۱۶	بعد مهارتی
۲۷/۶۳۷۱	۲۱/۹۲۴۵	۲۴/۷۸	۰/۰۰۱	۷۲	۲۹۵/۱۷	بعد دانشی
۲۵/۷۰۵۰	۲۱/۵۲۷۹	۲۳/۶۱	۰/۰۰۱	۷۲	۲۲/۵۴۱	بعد نگرشی

بر اساس نتایج آزمون t تک نمونه‌ای در جدول شماره ۴ نتایج مبین اختلاف معنی‌دار میانگین‌ها با حد متوسط، ۳ هستند؛ یعنی اینکه وضعیت مقوله‌های سه‌گانه با ترتیب «بعد مهارتی، دانشی و نگرشی» در مبحث سوادآموزی و پرداختن به محتوای مورد علاقه سوادآموزان و بالأخص علائق و نیازهای آموزشی آنان، در وضعیت قابل قبولی هستند. این اولویت‌بندی با جزئیات بیشتر در ارتباط با هر یک از مضامین اصلی سه مضمون سازمان دهنده در جداول زیر مورد بررسی قرار گرفته است:

جدول ۵: آمارهای مربوط به آزمون فریدمن در بررسی نیازهای مهارتی

میزان	آماره
۱۱۴/۶۳۱	کای اسکوتر
۲	درجه آزادی
۰/۰۰	سطح معنی داری

جدول ۶: نتایج آزمون فریدمن در بررسی وضعیت مضامین سه گانه بعد مهارتی از نگاه نمونه‌های تحقیق

اولویت بندی	میانگین رتبه ها	مضامین بعد مهارتی
اول	۳/۰۰	مهارت‌های اساسی زندگی
دوم	۱/۵۱	مهارت‌های عملی
سوم	۱/۴۹	مهارت‌های یادگیری

همان‌طور که نتایج جدول ۵ نشان می‌دهد، به علت پایین تر بودن سطح معنی داری از ۰/۰۱ مشخص گردید که بین مضامین نیاز به محتوای بعد مهارتی سوادآموزان دوره انتقال تفاوت معنی داری وجود دارد. نتایج این آزمون نشان داد که مضمون مهارت‌های اساسی زندگی با میانگین رتبه ۳/۰۰ اولین اولویت و سپس مضامین مهارت‌های عملی و مهارت‌های یادگیری با میانگین رتبه ۱/۵۱ و ۱/۴۹ در اولویت‌های بعدی قرار دارند. بر این اساس در می‌یابیم که در فرآیند تولید محتوای مورد نیاز و مورد علاقه سوادآموزان، می‌بایست به مضامین به ترتیب اولویت مهارت‌های اساسی زندگی، مهارت‌های عملی و سپس مهارت‌های یادگیری توجه خاص نمود.

جدول ۷) آمارهای مربوط به آزمون فریدمن در بررسی نیازهای دانشی سوادآموزان

میزان	آماره
۱۸۷/۶۵۶	کای اسکوتر
۳	درجه آزادی
۰/۰۰۰۱	سطح معنی داری

جدول ۸) نتایج آزمون فریدمن در بررسی وضعیت مقوله‌های سه گانه بعد دانشی از نگاه نمونه‌های تحقیق

اولویت بندی	میانگین رتبه ها	گویه های بعد دانشی
اول	۴/۰۰	اجتماعی - فرهنگی
دوم	۲/۸۶	علمی
سوم	۱/۶۶	معنوی (دین و اخلاق)
چهارم	۱/۴۹	بهداشتی - درمانی

همان‌طور که نتایج جدول ۷ نشان می‌دهد، به علت پایین‌تر بودن سطح معنی‌داری از ۰/۰۱ مشخص گردید که بین مضامین نیاز به محتوای بعد دانشی سوادآموزان دوره انتقال تفاوت معنی‌داری وجود دارد. نتایج این آزمون نشان داد که مضمون اجتماعی - فرهنگی با میانگین رتبه ۴/۰۰ اولین اولویت را داشت و سپس به ترتیب مضامین علمی دارای میانگین ۲/۸۶ دومین اولویت و نیازهای معنوی (دین و اخلاق) با میانگین رتبه ۱/۶۶ سومین اولویت و مضمون بهداشتی - درمانی با میانگین رتبه ۱/۴۹ در اولویت چهارم قرار گرفت. بر این اساس درمی‌یابیم که در فرآیند تولید محتوای مورد نیاز و مورد علاقه سوادآموزان، می‌بایست به مضامین‌هایی به ترتیب اولویت؛ مضمون اجتماعی - فرهنگی؛ علمی؛ معنوی (دین و اخلاق) و همچنین بهداشتی - درمانی سوادآموزان توجه ویژه داشت.

جدول ۹) آمارهای مربوط به آزمون فریدمن در بررسی نیازهای نگرشی سوادآموزان

آماره	میزان
کای اسکوتر	۷۳/۰۰
درجه آزادی	۱
سطح معنی‌داری	۰/۰۰۱

جدول ۱۰) نتایج آزمون فریدمن در بررسی وضعیت مضامین دو گانه بعد نگرشی از نگاه نمونه‌های تحقیق

گونه‌های بعد نگرشی	میانگین رتبه‌ها	اولویت
فردی	۲/۰۰	اول
اجتماعی	۱/۰۰	دوم

همان‌طور که نتایج جدول ۹ نشان می‌دهد، به علت پایین‌تر بودن سطح معنی‌داری از ۰/۰۱ مشخص گردید که بین مضامین نیاز به محتوای بعد نگرشی سوادآموزان دوره انتقال تفاوت معنی‌داری وجود دارد. نتایج این آزمون نشان داد که نگرش فردی سوادآموزان با میانگین رتبه ۲/۰۰ اولویت بیشتری را داشت و سپس نگرش اجتماعی به سواد با میانگین ۱/۰۰ به عنوان دومین اولویت مشخص گردید. بر این اساس درمی‌یابیم که در فرآیند تولید محتوای مورد نیاز و مورد علاقه سوادآموزان، می‌بایست ابتدا به نگرش فردی سوادآموزان به دانش و سپس نگرش اجتماعی آنان به این مسئله توجه خاصی را مبذول داشت.

سوال سوم: آیا بین گروه‌های مختلف مورد بررسی از لحاظ نیازهای شناسایی شده تفاوت و اختلاف نظری وجود دارد؟

جدول ۱۱) نتایج آزمون تحلیل واریانس یک طرفه ابعاد سه گانه مهارتی، دانشی و نگرشی برحسب گروه‌های مورد مطالعه (مدیران، کارشناسان، آموزش دهندگان و ...)

متغیر	گروه	df	مجموع مجذورات	میانگین مجذورات	F	sig
بعد مهارتی	بین گروهی	۴	۲۳/۷۱۹	۵/۹۳	۰/۰۴۷	۰/۹۹
	درون گروهی	۶۸	۸۵۹۸/۳۳۶	۱۲۶/۴۴۶		
بعد دانشی	بین گروهی	۴	۱۶۱/۴۸	۴۰/۳۷	۰/۲۵	۰/۹۰
	درون گروهی	۶۸	۱۰۶۲۹/۰۰۸	۱۵۶/۳۰۹		
بعد نگرشی	بین گروهی	۴	۵۰۲/۸۷	۱۲۵/۷۱	۱/۶۲	۰/۱۷
	درون گروهی	۶۸	۵۲۶۶/۳۸	۷۷/۴۴		

در جدول ۱۱ نتایج آزمون تحلیل واریانس یک طرفه بین سه بعد محتوا؛ مهارت، دانش و نگرش برحسب گروه‌های مورد بررسی آورده شده است. نتایج نشان می‌دهد که بین گروه‌های مختلف بررسی شده (متخصصان حوزه آموزش بزرگسالان و گروه‌های مرجع محلی؛ مدیران و کارشناسان اداره کل آموزش و پرورش؛ مدیران و کارشناسان مناطق و شهرستانهای استان؛ آموزش دهندگان و همچنین سوادآموزان) در ارتباط با نیازهای آموزشی سوادآموزان دوره انتقال در سه بعد مهارت، دانش و نگرش تفاوت معنی داری وجود ندارد. به این معنی که بین گروه‌های مختلف در ارتباط با نیازهای مشخص شده آموزشی اختلاف دیدگاهی وجود ندارد و همگی نیازهای شناسایی شده را تایید کردند.

بحث و نتیجه گیری

بررسی و تبیین دقیق نیازها و علائق بی سوادان و سوادآموزان، کیفیت و اثربخشی برنامه‌های آموزشی ارائه شدنی را افزایش می‌دهد. به طور حتم اطلاع از نیازهای مخاطبان، نقش بسزایی در متناسب ساختن برنامه‌های آموزشی با علاقه‌ها، نیازها، خصوصیات روحی و روانی، جنسیت و دیگر ویژگی‌های آنان دارد. بزرگسالان نیاز دارند بدانند که چرا باید موضوعی را یاد بگیرند. یافته‌های صباغیان (۱۳۸۷)؛ رضانی (۱۳۸۹)؛ لاسوی ۱ (۱۹۹۲) و لیچ ۲ (۱۹۹۳) و نتایج سایر بررسی‌ها موید آن است که نیازها و علائق بی سوادان و

¹ LA sway

² Leach

کم سوادان باید در برنامه‌ریزی‌های آموزشی در نظر گرفته شوند. همچنین تبیین و اولویت‌بندی نیازهای آموزشی سبب خواهد شد تا با چشم داشت به امکانات و منابع در دسترس، به رفع نیازهای آموزشی مهم‌تر افراد همت گماشته شود و منابع لازم به برنامه‌های آموزشی اختصاص یابد. برنامه‌هایی که بتوانند خدمات آموزشی مناسب و کافی را به بی‌سوادان و کم سوادان ۱۰ تا ۴۹ ساله با حداقل هزینه‌ها ارائه کند. در همین راستا شناخت نیازهای سوادآموزان از لحاظ علائق و محتوای آموزشی باعث می‌شود تا مسئولان سازمان نهضت سوادآموزی بتوانند با توجه به این نیازها، زمینه‌های آموزش بهتر را برای این قشر از افراد جامعه فراهم آورند تا این قشر بتوانند در محتوای آموزشی مانند ریاضیات، خواندن و نوشتن و نیز علائق آموزشی در زندگی مانند روابط بین فردی مناسب و مؤثر، انجام مسئولیت‌های اجتماعی، تصمیم‌گیری‌های صحیح، حل تعارض و کشمکش‌ها و... پیشرفت کنند و زندگی بهتری را برای خود، خانواده و جامعه فراهم کنند.

در این پژوهش تلاش شد تا نیازهای سوادآموزان شناسایی شده و طبقه‌بندی جدیدی از نیازهای آن‌ها به همراه برنامه‌ها و راهکارهای پیشنهادی ارائه شود. بنابراین همچنان که نتایج نشان داد سوادآموزان دوره انتقال تحت پوشش نهضت سوادآموزی استان فارس از لحاظ محتوایی به سه بعد به ترتیب اولویت؛ بعد مهارتی - دانشی و نگرشی احساس نیاز می‌کنند. این نتیجه با نتایج تحقیق تورانی (۱۳۹۵) که به این نتیجه دست یافت که؛ وضعیت مقوله‌های سه گانه با ترتیب «نگرشی، دانشی و مهارتی» در مبحث سوادآموزی و پرداختن به محتوای مورد علاقه سوادآموزان و بالأخص علائق و نیازهای آموزشی آنان، در وضعیت قابل قبولی هستند همخوانی دارد. سوادآموزان دوره انتقال در بعد مهارتی به ترتیب به ارائه مهارت‌های اساسی زندگی (همچون مهارت‌های تصمیم‌گیری، فرزندپروری، مهارت‌های ارتباط با دیگران و ...)، مهارت‌های عملی (همچون فعالیتهای هنری- دستی و ...) و مهارت‌های یادگیری (مهارت فناوری - ارتباطی، نامه‌نگاری و انشانویسی، عملیات بانکی و ...) به شدت نیازمندند. این نتیجه با نتایج تحقیق دهقانی و همکاران (۱۳۹۴) که در پی پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که؛ میزان تحقق اهداف مهارتی برنامه پنج ساله در حد نسبتاً نامطلوبی است همخوانی دارد. همچنین متین (۱۳۹۵) و حکیمی (۱۳۹۴) در خصوص تحقق دوره انتقال از نظر ۶۰ درصد کارشناسان طول دوره برای بزرگسالان به این نتیجه رسیدند که در این دوره به مهارت‌های مهم و موردنیاز زندگی سوادآموزان توجه نشده است.

این وضعیت در ارتباط با بعد دانشی و سپس نگرشی با شدت کمتر از بعد مهارتی نیز صادق است و در محتواهای آموزشی در نظر گرفته شده برای سوادآموزان آن چنان که باید مدنظر قرار داده نشده که این نیازسنجی صورت گرفته می‌تواند مرتفع کننده محتوای تدوین شده در آینده باشد. بنابراین آن‌گونه که نتایج نشان داد در بعد دانشی، سوادآموزان دوره انتقال تحت پوشش نهضت سوادآموزی استان فارس به ترتیب اولویت به ارائه مطالب و دانش‌هایی در خصوص مقوله اجتماعی- فرهنگی (آشنایی با مکانهای عمومی، آشنایی با نقش دولت و مجلس و ...)؛ علمی (ارائه مطالب در قالب حکایت، پند، ضرب‌المثل، شعر و داستان، ارائه اطلاعات درباره بلوغ فرزندان و نحوه صحیح برخورد با آنها و ...)؛ معنویت (دین و اخلاق) (آشنایی با حفظ و روخوانی قرآن کریم همراه با معنی به خصوص سوره‌های کوچک قرآن و ...) و ارائه اطلاعات در زمینه بهداشتی - درمانی (ارائه نکات بهداشت تغذیه، بهداشت فردی و راهکارهای سلامتی، آشنایی با انواع حیوانات و همچنین بیماریهای مشترک بین دام و انسان و ...) نیازمند هستند. در این راستا نتایج حاصل از آزمون‌های شناختی در سه دوره سوادآموزی، تحکیم سواد و انتقال توسط متین (۱۳۹۵) حاکی از این بود که در مجموع، وضعیت اهداف دانشی در دوره سوادآموزی و تحکیم سواد تا حدودی مطلوب و دوره انتقال تا حدودی نامطلوب است؛ که همسو با نتایج تحقیق حاضر است.

در بعد نگرشی نیز نتایج تحقیق حاضر بیانگر آن بود که سوادآموزان دوره انتقال دارای نگرش مثبت فردی (ارزش داشتن حس آرامش بعد از یادگیری سواد، علاقه به رفتارهای عاقلانه و فداکارانه و ...) و سپس نگرش مثبت اجتماعی (علاقه به بیان اظهار نظر و ابراز احساسات در جمع، علاقه به رفتار سازگارانه، احترام امیز و صادقانه با اعضای خانواده و دیگران و ...) نسبت به امر سواد و سوادآموزی هستند که این مسئله انگیزه بالای آنها را نشان می‌دهد و نیاز دارند تا به این احساسات خوب فردی و اجتماعی دست یابند. به طوری که در مصاحبه با بی سوادان معلوم شد انگیزه زیادی برای سوادآموزی در سوادآموزان وجود دارد، به نحوی که اکثریت قریب به اتفاق آنان، در پرسش‌نامه و مصاحبه بدان اشاره کرده‌اند. به عنوان مثال وقتی از آنان نسبت به تمایلات‌شان جهت شرکت در کلاس‌های سوادآموزی سؤال شد نمونه‌هایی از پاسخ‌های زیر دریافت شد.

- وقتی باسواد شوم حس خوبی دارم و با امید بیشتری زندگی می‌کنم؛
- برای اینکه بتوانم به بچه‌هایم کمک کنم و شرمنده آن‌ها نباشم؛ برای اینکه بتوانم

بهتر صحبت کنم؛

- برای اینکه در جامعه بتوانم مشکلم را حل کنم؛ وقتی نمی‌توانم یک تابلو یا آدرس را بخوانم ناراحت می‌شوم؛

- اعتقاد دارم که به وسیله سواد می‌توانم در زندگی پیشرفت‌های زیادی داشته باشم؛

- سواد باعث می‌شود که انسان‌ها، درست و غلط را از هم تشخیص دهند و مثل چراغی راه انسان‌ها را روشن می‌کند؛

یا در بخشی که از چگونگی احساسشان از با سواد شدن پرسیده شد، احساساتی را بیان داشتند که ذکر نمونه‌های ذیل واقعیات جامعه مورد مطالعه را به زیبایی ترسیم می‌کند. نکته جالب اینکه حدود ۹۰ درصد پاسخ‌های دریافت شده با «حس خوب» همراه بوده است:

- احساس شادی، غرور و تولدی دوباره؛

- احساس زندگی در جمع با سوادان؛

- احساس مستقل بودن، احساس سربلندی و موفقیت؛

- به خود بالیدن و احساس مقبولیت در جامعه؛

دهقانی و همکاران (۱۳۹۴) و تورانی (۱۳۹۵) نیز طی مطالعه خود دریافتند که میزان تحقق

اهداف نگرشی برنامه پنج ساله به خصوص در دوره انتقال در حد نامطلوبی است که این همسو با نتیجه تحقیق حاضر است به گونه‌ای که نگرش‌های مثبت ذکر شده در سوادآموز وجود دارد، اما برنامه‌ها و محتواهای تدوین شده و ارائه شده به آنها، چنین احساس و نگرش‌های مطلوب را در آنان هنوز محقق نساخته است که لازم است در آینده به آنها توجه ویژه مبذول داشت. این مساله را نتایج آزمون تحلیل واریانس یک طرفه بین سه بعد مهارت، دانش و نگرش برحسب گروه‌های مورد بررسی تایید کرد. بنابراین، نتایج نشان داد بین گروه‌های مختلف بررسی شده (متخصصان حوزه آموزش بزرگسالان و گروه‌های مرجع محلی؛ مدیران و کارشناسان اداره کل آموزش و پرورش؛ مدیران و کارشناسان مناطق و شهرستان‌های استان؛ آموزش دهندگان و همچنین سوادآموزان) در ارتباط با نیازهای آموزشی اختلاف دیدگاهی وجود نداشت و همگی نیازهای شناسایی شده را مورد تایید قرار دادند.

به هر حال در سواد آموزی کاربردی تنها آموزش خواندن، نوشتن و ریاضیات پایه مورد نظر

نیست. سایر جنبه‌های اساسی آموزش بزرگسالان، از جمله آموزش سیاسی، فرهنگی، اجتماعی، آگاه کردن به حقوق فردی و اجتماعی، آموزش‌های همسرداری و زناشویی و به خصوص تقویت

بینش اجتماعی، مهارت‌های زندگی و... بایستی به جد مد نظر قرار گیرد و هنگام ارزشیابی از کتب درسی به این گونه نکات توجه شود؛ چرا که محتوای آموزشی بزرگسالان نقش حیاتی در بهبود زندگی آن‌ها دارد و اگر در ارتباط با مسایل و نیازهایشان باشد استفاده شده و عملاً موثر خواهد بود. آموزش سوادآموزان زمانی نقش خود را خوب ایفا می‌کند که محتوای آموزشی تدوین شده دربرگیرنده اهداف برنامه درسی باشد. در نظام برنامه ریزی درسی ایران، برنامه درسی سوادآموزی براساس اهداف مصوب شورای عالی آموزش و پرورش در سال ۱۳۹۰ تدوین شده است. لذا با توجه به این موضوع در این پژوهش، کتاب‌های جدید التالیف بررسی شده است که در این زمینه نتایج مطالعه نشان داد، محتوای دوره انتقال اهداف مهارتی، دانشی و نگرشی را در حیطه‌های شناسایی شده در حد زیادی پوشش نمی‌دهد، که امید است نتیجه تحقیق حاضر عملاً جهت اصلاح محتوای برنامه‌های درسی به کار گرفته شود که در این راستا با توجه به نتیجه تحقیق پیشنهاد می‌شود:

- (۱) نیازهایی که در تحقیق حاضر با استفاده از نظرات گروه‌های مختلف شناسایی شده است به جد در تدوین محتوای درسی سوادآموزان در آینده لحاظ و مورد توجه قرار گیرد.
- (۲) به صورت متناوب و دوره‌ای در ارتباط با دوره های نهضت سوادآموزی نیازسنجی صورت گیرد تا مسئولین زیربط به موقع از خواسته‌ها، علایق و نیازمندی‌های سوادآموزان و بزرگسالان آگاه شوند.
- (۳) برای تهیه و چارچوب و کلیت راهنمای برنامه درسی دوره‌های سه‌گانه سوادآموزی و همچنین تهیه کتب و راهنمای آموزش دهنده، همکاری جدی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی و سایر خبرگان آموزش بزرگسالان وجود داشته باشد و یا اینکه سازمان پژوهش در این خصوص کمیته‌ها و گروه‌های ویژه‌ای را سازمان‌دهی کند تا این مسله موجب گردد ویژگی‌های بزرگسالان و نیازهای آنها به طور جدی مورد نظر قرار گیرد.
- (۴) رسالت و مسولیت‌های سازمان نهضت سوادآموزی و سایر نهادها و سازمان‌ها از جمله وزارت آموزش و پرورش مشخص گردد تا در نهایت کیفیت و کمیت و اجرای آموزش‌ها، تحقق اهداف و نیازهای پیش‌بینی شده را دور از دسترس قرار ندهد.
- (۵) مطابق با یافته‌های پژوهش، توانایی درک مطالب سوادآموزان در دوره انتقال و استفاده از آن در زندگی آنان با مشکلاتی روبه روست که لازم است در محتوای درسی آن‌ها تجدیدنظر لازم صورت گیرد؛

۶) نسبت به بعد مهارتی در تدوین محتوای آموزشی توجه ویژه ای صورت گیرد. شایان ذکر است که محقق جهت انجام تحقیق حاضر با محدودیتها و مشکلاتی از قبیل موارد زیر مواجه بود:

- با وجود آن که سوادآموزان موفق‌تر و برتر برای همکاری در جریان پژوهش معرفی شده بودند اما باز هم مصاحبه با آنها و شناسایی نیازهای آموزشی از دیدگاه آنها کاری سخت و طاقت فرسا بود چرا که قادر به صحبت کردن و برقراری ارتباط موثر نبودند؛ و این امر محقق را وادار به صرف وقت بسیار می‌کرد؛
- دسترسی به کارشناسان و مدیران مناطق و سایر شهرستانهای استان به سختی میسر می‌شد؛
- از آن جا که آموزش دهنده‌های برتر در سایر مناطق در جریان پژوهش مورد بررسی قرار گرفته بود هماهنگی و قرار ملاقات با آنان جهت اجرای مصاحبه به راحتی صورت نمی‌گرفت؛
- در فاز دوم تحقیق که نمونه‌های تحقیق می‌بایست به پرسشنامه بسته پاسخ، جواب دهند بسیاری از پرسشنامه‌ها مخدوش و یا قابل اطمینان برای تجزیه و تحلیل نبودند.

منابع

الف. فارسی

- ایزدی، صمد و محمدزاده، رجبعلی. (۱۳۸۷). بررسی رابطه سبک‌های یادگیری، ویژگی‌های شخصیتی و عملکرد تحصیلی در دانش آموزان، مجله دانش و رفتار، شماره ۲۷.
- شریعتمداری، علی. (۱۳۶۹). روان‌شناسی تربیتی، تهران: انتشارات امیر کبیر.
- زارع، حسین. (۱۳۸۹). روان‌شناسی یادگیری، تهران: انتشارات پیام نور.
- زارع، حسین و عبدالله زاده، حسن. (۱۳۹۱). مقیاس‌های اندازه‌گیری در روان‌شناسی شناختی. انتشارات آپیژ.
- فرج‌الهی، مهران، زارع، حسین، هرمزی، محمود، سرمدی، محمدرضا و ظریف صناعی، ناهید. (۱۳۹۱). یادگیری از دور در عصر اطلاعات و ارتباطات. تهران: انتشارات پیام نور.
- سرمدی، محمدرضا و زارع، حسین. (۱۳۸۵). تأثیر سبک‌های یادگیری مستقل از زمینه و وابسته به زمینه بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان دانشگاه پیام نور. نشریه پیک نور.
- سیلور، هاروی اف، استرانگ، ریچارد و پرینی، ماتهوج. (۱۹۸۰). روش تدریس با استفاده از یکپارچه کردن سبک‌های یادگیری و هوش‌های چندگانه. ترجمه‌ی بهمن سعیدی‌پور، کرمانشاه: انتشارات طاق بستان.
- اجری دستجه، زهرا. (۱۳۹۴). نیازسنجی آموزشی کتابداران کتابخانه‌های عمومی شهر شیراز، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت.
- ایمان، محمد تقی. (۱۳۹۳). فلسفه روش تحقیق در علوم انسانی، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، چاپ دوم.
- باقرزاده، علی. (۱۳۹۳). بیست میلیون بیسواد مطلق و کم سواد در ایران؛ سه گروه بیشترین بازماندگان از تحصیل، خبرگزاری تسنیم، ۲۳ اردیبهشت ۱۳۹۳، شناسه خبر: ۳۶۷۵۹۵.
- باقرزاده، علی. (۱۳۹۳). ده میلیون ایرانی بیسوادند، روزنامه همشهری، شنبه ۱۸ مردادماه، کد مطلب: ۲۶۸۱۳۱ <http://www.hamshahronline.ir/details/268131/Society/highereducation>
- ترک زاده، جعفر. مرزوقی، رحمت الله. محمدی، مهدی. سلیمی، قاسم و کشاورزی، فهیمه. (۱۳۹۵). تدوین چارچوب ارزشیابی اثربخشی برنامه‌های درسی آموزش عالی بر اساس رویکرد راهبردی، مجله پژوهش‌های برنامه درسی، دوره ششم، شماره دوم، ۴۱-۶۴.
- تورانی، حیدر. (۱۳۹۵). بررسی نیازها و علائق آموزشی سوادآموزان و بی سوادان گروه سنی ۱۰ تا ۴۹ سال، فصلنامه نوآوری‌های آموزشی، شماره ۵۷، صص ۱۱۹-۱۴۲.

حکیمی، عبدالعظیم. (۱۳۹۴). ارزیابی محتوای کتاب‌های درسی زبان و ادبیات فارسی و معارف اسلامی سازمان نهضت سوادآموزی، طرح پژوهشی، چاپ نشده، سازمان نهضت سوادآموزی. حکیم زاده، رضوان. (۱۳۹۲). بررسی علل عدم استقبال بی‌سوادان از برنامه‌های سوادآموزی در کشور، گزارش پژوهشی، سازمان نهضت سوادآموزی نیشابور، صص ۱-۵۰، منتشر نشده. <http://www.lmoiran.ir/fa/mainform.aspx?PageID=26> دهقانی، مرضیه. انصاری، عبدالله و قیصر، اردشیر. (۱۳۹۴). ارزشیابی از اجرای برنامه ۵ ساله سوادآموزی در سال‌های ۹۰ تا ۹۳، گزارش پژوهشی، سازمان نهضت سوادآموزی، صص ۱-۳۰. رضوانی، یوسف. (۱۳۸۹). بررسی رابطه بین فرآیند مدیریت دانش و شاخص‌های فرهنگ سازمانی از دیدگاه رابینز، مجله علمی و پژوهشی چشم انداز مدیریت، ۱ (۳)، ۲۵-۴۶. زندی، بهمن. موسوی نژاد، روح‌اله. احمدی قراچه، علی محمد و جمالزاده، محمد. (۱۳۹۲). بررسی نیازهای آموزشی کارکنان دانشگاه علوم پزشکی شیراز در راستای ارائه الگوی مناسب آموزشی و بهسازی منابع انسانی، فصلنامه علمی دانشگاه علوم پزشکی تربت حیدریه، دوره اول، شماره ۲، صص ۷۶-۷۰. سازمان نهضت سوادآموزی. (۱۳۹۳). اساس‌نامه آموزشی، سنجش و ارزشیابی دوره‌های سازمان نهضت سوادآموزی، تهران، نشر. صباغیان، زهرا. (۱۳۸۷). روش‌های سوادآموزی بزرگسالان؛ تعلیم مهارت‌های خواندن و نوشتن. مرکز نشر دانشگاهی. تهران. فضل‌اللهی، سیف‌اله و ملکی توانا، منصوره. (۱۳۹۰). رویکردی جامع به روش‌ها و تکنیک‌های مهم نیازسنجی آموزشی، فصلنامه روش‌شناسی علوم انسانی، سال ۱۷، شماره ۶۸. متین، نعمت‌الله. (۱۳۹۵). ارزشیابی مصوبه ۸۳۳ شورای عالی در مورد ساختار آموزشی مرحله اول نظام آموزش بزرگسالان (نهضت سوادآموزی)، طرح پژوهشی، سازمان نهضت سوادآموزی. معتمدی، عبدالله. (۱۳۸۹). شناسایی نیازهای آموزشی زنان نو سواد نهضت سوادآموزی در ابعاد فرهنگی و اجتماعی، پژوهش در نظام‌های آموزشی، دوره ۴، شماره ۹، صص ۹۷-۱۱۶.

ب. انگلیسی

- Aksakal, B. Kazu.I. Y. (2015). Comparison of Adult Education Policies in Turkey and European Union, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 177, 235 – 239.
- Barakat, B. (2016). Improving Adult Literacy without Improving the Literacy of Adults? A Cross-National Cohort Analysis, *World Development*, 87, 242–257.
- Creswell, J. W. (2014). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. SAGE, 2014 - Social Science - 273

pages.

- Dimitrescu, M. Sârbu, L. V. Lacroix, Y. (2015). European Trends for Adults Education in Lifelong Learning Strategy: Modern Methods and Romanian Skills in Training Management, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 180, 1161 – 1169.
- Hubackova, S. Semradova, I. (2014). Research Study on Motivation in Adult Education, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 159, 396 – 400.
- LA sway, Rest, B.P. (1992). Barriers to participation of New Literate Adults in the Post-Literacy Programmed in Tanzania, Toronto: University of Toronto.
- Leach, A. (1993). Reading Interests of Newly Literate Black Adults within the Durban Metropolitan Region, *South African Journal of Library and Information Science*, 60(1), 47-52.
- Nadas, M. Beddenbough, R. Morse, M. McMahan, G. Curry, C. (2015). A Needs and Resource Assessment of Continuing Medical Education in Haiti, *Annals of Global Health*, 81(2), 248-254.
- Neumark, D. Johnson, H. Li, Q. Schiff, E. (2011). An assessment of labor force projections through 2018: will workers have the education needed for the available jobs? Report prepared for the AARP foundation by the Public Policy Institute of California.
- Quinn, B. (2016). It's Not Easy': School Nurse Pain Assessment Practices for Students with Special Needs, *Pain Management Nursing*, 17(2), 119-131.
- Rikku, R. Chakrabarty, N. (2013). Training Needs Analysis: A Case Study of Loco Pilots, *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 104, 1105-1111
- Terziev, V. (2014). Analysis of Educational Needs Assessment Methodology of Children with Special Educational Needs in Bulgaria, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 146, 47-54.
- UNESCO. (1997). what is adult education? Fifth International Conference on Adult Education. Hamburg, July 14-18, 1997. *Adult Learning: A Key for the Twenty-First Century*, 1-3.

Identifying And Prioritizing Literacy Educational Needs Covered By The Literacy Movement In Fars Province: A Mixed-Methods Approach

**Abas Gholtash
Seideh Golafrouz Ramezani
Rahim Zare**

Abstract

The purpose of this study was to identify and prioritize the training needs of the students in the Literacy Movement Organization in Fars province. To this end, the study used exploratory sequential mixed methods design (Qualitative-Quantitative). Participants in the study were 72 individuals selected through purposive, snowball and/or consensus sampling techniques from adult education specialists, local reference groups, as well as managers of both the regional Literacy Movement Organization, and of the provincial department of education. The number of participants was decided on considering theoretical saturation. To identify the needs and interests of literacy learners, various instruments were used, including an open-ended questionnaire, semi-structured interview and brainstorming (for qualitative phase) and a researcher-made questionnaire (for quantitative phase). The questionnaire was developed based on the findings of the interview and the validity and reliability of the questionnaire were approved. The qualitative data was analyzed using thematic analysis and for the quantitative data, various statistical techniques were used, from descriptive statistics to Kolmogorov-Smirnov, t-test, Friedman, and ANOVA. The results of thematic analyses revealed three main categories (skill, knowledge and attitude) and nine subcategories for the students' needs. For instance, within the category of skills, learners' needs could be divided into the three subcategories of basic life skills, practical skills and learning skills. In the knowledge domain, four subdivisions were found: socio-cultural, scientific, spiritual (religion and ethics) and health care needs. In the attitude section, learners' needs were of two types, individual and social. The results of the quantitative analyses also showed that the students' needs in the order of priority were respectively in the skills, knowledge, and attitude sections.

Keywords: Educational Needs, Identification, Learners, Prioritizing